

Introducció a l'anàlisi històric de l'art

Dr. Robert Glass

Novembre de 2017

Resum

Dr. Robert Glass, "Introduction to art historical analysis", a Smart-history, October 28, 2017, accessed November 14, 2018. Traducció i transcripció adaptada de Xavier Belanche per a la matèria de Fonaments de les Arts (IOC) - 2019

Introducció a l'anàlisi històric de l'art

Per què una obra d'art es veu com es veu? Qui la va fer i per què? Què significa això? Aquestes i altres preguntes similars es troben en el cor de la recerca històrica de l'art. Els historiadors de l'art fan servir diferents tipus d'anàlisi per proporcionar respostes a aquestes (i altres) preguntes. Òbviament, aquests han variat al llarg del temps i continuen evolucionant, però en general, es poden distingir tres categories:

- L'art com a objecte material.
- L'art com a experiència visual.
- L'art com a fet cultural.

Figura 1: Figura asseguda, terracota, segle XIII, Mali, regió del Delta interior del Níger, pobles de Djenné, 25/4 x 29.9 cm (Museu Metropolità d'Art, Nova York)

L'art com a objecte material

Oli i pigments sobre llenç, marbre tallat, fibres teixides, una cúpula de formigó. La majoria de les obres d'art i de l'arquitectura són objectes físics, materials. Com a tal, un determinant fonamental de la forma és el material amb què estan fets. En arquitectura, la paraula utilitzada per a això és simplement *materials*. En l'art, el terme mitjà (plural: mitjans) també s'usa.

Els materials tenen propietats específiques que dicten les formes en què poden manipular-se i els efectes que poden produir. Per exemple, el marbre s'esquerdarà sota el seu propi pes si no està adequadament equilibrat, la qual cosa imposa límits a les formes escultòriques o dissenys arquitectònics que es poden crear amb ell. La pintura al fresc, els vitralls i el mosaic són capaços de crear imatges impressionants, però les seves qualitats visuals difereixen significativament a causa de les diferents propietats físiques i mètodes de treball de cada mitjà. Aquest últim aspecte, la forma en què es treballa o utilitza un mitjà, es denomina tècnica. Junts, els materials i la tècnica determinen les característiques visuals bàsiques i els paràmetres dins dels quals ha de treballar un artista o arquitecte.

Aprendre a reconèixer els mitjans i les tècniques específiques i com s'han utilitzat històricament són habilitats històriques fonamentals de l'art. No solament permeten comprendre la lògica darrere de qualitats visuals específiques, sinó que també poden ajudar a identificar quan i on es va

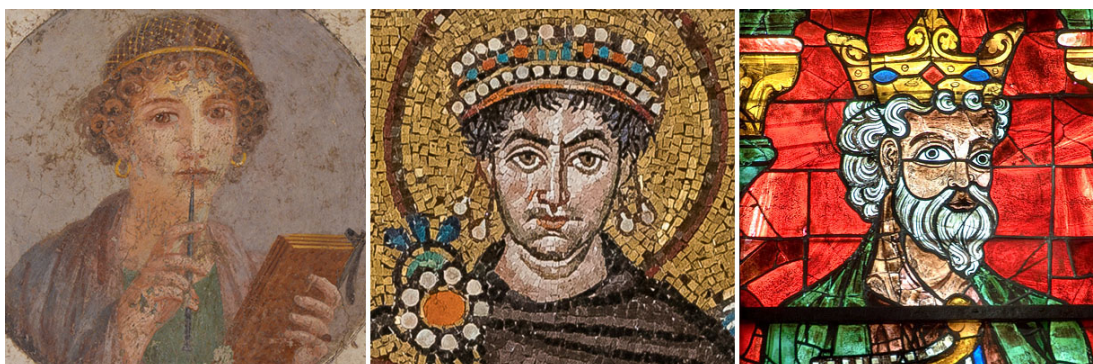

Figura 2: Esquerra: dona amb tauleta de cera i llapis, c. 50 C.I., fresc (Museu Arqueològic Nacional, Nàpols) (foto: Carole Raddato, CC BY-SA 2.0); centre: Justiniano (detall), Justiniano i assistents, mosaic, muralla nord de l'absis, Sant Vitale, Ravenna, Itàlia, c. 547 (foto: Dr. Robert Glass); dreta: Rei David (detall), finestra de llanceta del transsepte nord, Catedral de Notre Dóna'm de Chartres, c.1145 i 1194-c.1220, Chartres (França) (foto: © Dr Stuart Whatling)

realitzar un treball, ja que certs mitjans i tècniques són característics de períodes i llocs específics.

Conservació

Els avanços tecnològics han portat a nous mètodes d'anàlisi de materials i tècniques. Avui dia aquesta recerca es duu a terme principalment per conservadors d'art. A causa que l'art i l'arquitectura, com totes les coses físiques, estan subjectes als efectes corrosius del temps i el medi ambient, la ciència de la conservació és un camp crucial. Els estudis en conservació de l'art involucra cursos de química, així com un fort coneixement de les tècniques i procediments en la història de l'art.

Si bé el treball principal dels conservadors és la preservació, les seves tècniques de recerca també poden beneficiar als historiadors de l'art. Les tecnologies com la **radiografia X**, la **il·luminació ultraviolada** i la **reflectografia infraroja** poden revelar característiques d'un objecte invisible per a l'ull humà, com l'interior d'una estàtua de bronze, els canvis realitzats en una pintura o el dibuix sota una superfície de pintura. La fluorescència de rajos X pot identificar els pigments en la pintura o la composició dels metalls pels seus perfils químics. La **dendrocronologia** pot establir la data en què es podria haver fet un objecte de fusta basant-se en els patrons de creixement dels anells dels arbres. L'anàlisi de materials i tècniques utilitzant mètodes com aquests pot ajudar als historiadors de l'art a respondre preguntes sobre quan, on, com o per qui es va realitzar una obra.

Figura 3: Egon Schiele, *Retrat de Wally Neuzil*, 1912, oli sobre taula, 32 × 39,8 cm (Museu Leopold, Viena)

L'art com a experiència visual.

La majoria de l'art és tot un repte visual. Si bé els materials i la tècnica determinen el rang del qual és possible, l'aparença final d'una obra és el producte de nombroses eleccions addicionals fetes per l'artista. Un artista que pinta un retrat d'una dona a l'oli sobre llenç ha de decidir la grandària i la forma del llenç, l'escala de la dona i on col·locar-la, i els tipus de formes, línies, colors i pinzellades que s'han d'usar per representar la mainadera i els seus voltants. En una obra d'art convincent, innumbrables variables com aquestes i unes altres s'uneixen per crear una experiència visual atractiva.

Anàlisi visual (formal)

Els historiadors de l'art usen l'anàlisi visual per descriure i entendre aquesta experiència. Sovint anomenada anàlisi formal perquè s'enfoca en la forma més que en el tema o el context històric, això típicament consta de dues parts: descripció de les característiques visuals d'un treball i anàlisi dels seus efectes. Per descriure les propietats visuals de manera sistemàtica, els historiadors de l'art es basen en un conjunt establert de termes i conceptes. Aquests inclouen característiques tals com a **format**, **escala**, **composició** i **punt de vista**; **tractament de la figura humana i de l'espai**; i l'ús de la **forma**, la **línia**, el **color**, la **llum** i la **textura**.

En descriure les qualitats visuals, l'anàlisi formal generalment identifica certes característiques que contribueixen a la impressió general del treball. Per exemple, una forma lineal prominent podria suggerir fortalesa si és recta i vertical, gràcia o sensualitat si és sinuosa, o estabilitat i calma si és llarga i horitzontal. Els contrastos aguts en la llum i la foscor poden fer que una imatge se senti audaç i dramàtica, mentre que una il·luminació tènue pot suggerir suavitat o intimitat. En el passat, l'anàlisi formal suposava que hi havia algun nivell elemental d'universalitat en la resposta humana a la forma visual i tractava de descriure aquests efectes. Avui dia, el mètode s'entén com més subjectiu, però encara es valora com un exercici crític i un mitjà per analitzar l'experiència visual, especialment en els cursos introductoris d'història de l'art.

Figura 4: Jacques-Louis David, *El jurament dels Horacis*, 1784, oli sobre llenç, 3,3 x 4,25 m, pintat a Roma, exposat en el saló de 1785 (*Musée du Louvre*, París)

Estil

L'anàlisi formal és una eina molt potent per apreciar l'art. Podeu analitzar qualsevol treball basant-vos simplement en l'experiència visual. Però la

manera de com una obra d'art representa una determinada temàtica, també és important per entendre l'art en el seu context històric. Això es deu al fet que les propietats visuals d'obres realitzades per un artista individual o, més generalment, per artistes que treballen al mateix moment i lloc, solen tenir característiques comunes. Els historiadors de l'art anomenen a aquestes característiques compartides com l'**estil**. Com *James Elkins* ho va expressar amb elegància, l'estil és “una coherència de qualitats en períodes o persones”. Això pot incloure criteris com a *mitjà*, *funció* i *tema*, però quan els historiadors de l'art usen el terme estil, signifiquen principalment característiques formals.

L'estil varia segons el temps i el lloc, per la qual cosa, com a mitjà i tècnica, pot utilitzar-se per determinar l'origen d'una obra d'art. A causa de la seva complexitat, l'estil és un indicador molt més específic que els materials i la tècnica. Els primers historiadors de l'art van utilitzar l'anàlisi estilística per categoritzar el vast llegat de l'art indocumentat, assignant obres a cultures, cercles artístics o artistes individuals en funció de les seves qualitats formals. Avui dia, l'anàlisi estilística se segueix utilitzant per establir orígens quan es descobreixen obres desconegudes o es revisen atribucions prèvies.

A més d'ajudar a categoritzar les obres individuals, l'estil ha donat forma a les narracions narrades pels historiadors de l'art. Fins a mitjans del segle XX, la majoria de les propostes d'històries d'art se centraven a rastrejar el desenvolupament i el canvi estilístic del fet artístic. Com a resultat, moltes de les divisions d'època utilitzades tradicionalment per a l'art occidental es basen en l'estil. Alguns exemples són geomètrics, orientalistes, arcaics i clàssics en l'antiga Grècia, romànics i gòtics en l'Europa medieval, i el Renaixement primerenc, alt i tardà. L'estil d'avui és solament un dels molts aspectes de l'art que interessen als historiadors de l'art, però el poder de la tradició ha assegurat que les divisions i etiquetes basades en l'estil segueixin sent àmpliament utilitzades. De la mateixa manera, la familiaritat amb l'estil de períodes, llocs i artistes específics encara es considera un coneixement històric de l'art fonamental i, sovint, segueix sent el focus dels llibres de text i cursos d'història de l'art introductori.

L'art com a fet cultural.

Si bé la comprensió de les propietats físiques i l'experiència visual de l'art són importants, avui dia la major part de la recerca històrica de l'art se centra en la importància de les obres com a artefactes o fets culturals. Aquesta categoria d'anàlisi es caracteritza per una varietat d'enfocaments,

però tots comparteixen l'objectiu bàsic d'examinar l'art en relació amb el seu context històric. En la majoria dels casos, est és el moment i el lloc en el qual es va crear una obra; en general, volem saber per què i per qui es va realitzar i com va funcionar originalment. Però atès que les obres d'art i l'arquitectura sovint sobreviuen durant segles, els historiadors de l'art també poden estudiar el significat cultural d'una obra en moments històrics posteriors.

Tema / iconografia

Un dels tipus més bàsics d'anàlisi contextual és la **interpretació del tema**. Gran part de l'art és representatiu (és a dir, crea una imatge d'alguna cosa), i naturalment volem entendre què es mostra i per què. Els historiadors de l'art criden el tema de la iconografia de les imatges. L'anàlisi iconogràfica és la interpretació del seu significat. En molts casos, com una imatge de Crist crucificat o Buda assegut, identificar el tema presenta pocs problemes. Quan la iconografia és fosca o es tracta d'una manera inusual, els historiadors de l'art intenten entendre-la estudiant el context històric en el qual es va crear la imatge, generalment mitjançant la comparació amb textos i altres imatges de l'època. Amb imatges desafidores, els acadèmics poden estar en desacord sobre quins materials contextuais són rellevants, la qual cosa resulta en interpretacions conflictives. Per a moltes obres complexes o enigmàtiques, els significats del tema continuen sent debatuts i reinterpretats avui dia.

Funció

Un altre aspecte comú de l'art investigat a través de l'anàlisi contextual és la funció. Històricament, moltes obres d'art i gairebé tota l'arquitectura tenien la intenció de complir algun propòsit més enllà de l'estètica. Comprendre la funció és crucial perquè generalment exerceix un paper en la determinació de moltes característiques, inclosa la iconografia, els materials, el format i els aspectes de l'estil. En el nivell més bàsic, els historiadors de l'art analitzen la funció mitjançant la identificació de tipus: un retaule, un retrat, un llibre d'hores, una tomba, un palau, etc. Estudiar la història i l'ús d'un tipus donat proporciona un context per comprendre exemples específics.

L'anàlisi de la funció es torna més complex quan es consideren les motivacions personals de les persones responsables de fer un treball. Durant gran part de la història, això inclou no solament als artistes, sinó també als mecenes que van encarregar les obres i, en alguns casos, assessors que actuen

Figura 5: Buda *Shakyamuni* o *Akshobhya*, el Buda de l'Est, segles XI-XII, Tibet, coure daurat, 58 cm d'altura (Museu Metropolità d'Art, Nova York)

en nom del patró. Quan tals agents poden identificar-se, definitivament o hipotèticament, les seves motivacions es converteixen en contextos potencials per comprendre el propòsit i l'aparença.

Figura 6: Miquel Àngel, volta de la Capella Sixtina (detall), 1508-12, Vaticà, Roma, foto: Kent G Becker (CC BY-NC-ND 2.0)

Amb obres complexes, això pot plantejar ràpidament dilemes interpretatius. Prenguem, per exemple, els famosos frescs de Miquel Àngel en el sostre de la Capella Sixtina. Aquestes pintures força originals s'entenen millor en relació amb la funció de la capella (un lloc ritual clau en el palau del Vaticà), o les preocupacions del pintor, Miquel Àngel, o del patró, el Papa Juli II, o d'un o més dels assessors de Juli en la cort papal? La resposta és probablement una combinació d'aquestes, però els materials contextuals rellevants per a cadascun són tan amplis i diversos que no hi ha una sola o única manera d'interpretar-los.

Pensar críticament

Això planteja un punt final sobre l'anàlisi del significat de l'art i l'arquitectura com a fets culturals. Mentre que els historiadors de l'art confien en els fets tant com sigui possible i busquen interpretar les obres d'una manera que sigui històricament plausible, reconeixem que la subjectivitat és inevitable. Avui dia, els historiadors de l'art continuen fent-se preguntes tradicionals com les que heu llegit en aquest mateix

document, però també incorporen de noves inspirades en el desenvolupament social, com el feminisme, la globalització, el multiculturalisme i la política d'identitat.

Llavors, a mesura que llegiu i escolteu sobre els diferents enfocaments i interpretacions del fet artístic, cal que penseu de manera crítica. Esteu davant d'una anàlisi de l'obra com a objecte, com a una experiència visual o un fet cultural? Quins contextos s'utilitzen per explicar el seu significat? Quins contextos s'han descartat? Potser aquest plantejament us deixarà amb més preguntes que respostes, però això és el més interessant. Esteu aquí no només per adquirir coneixements, sinó també per desenvolupar una curiositat sobre el món així com ampliar la capacitat de pensar de manera crítica.